

خودسوزی زنان، اعتراض از نوعی دیگر

Photo: JungHyun Lee/www.shutterstock.com

مهري فاسمی

خودسوزی زنان در ایران همچنان قربانی می‌گیرد و به یکی از شیوه‌های اعتراض و مقاومت آنان در برابر بحران‌های خانوادگی و اجتماعی تبدیل شده است. اول دی ماه ۷۹، [خبرگزاری کار ایران \(ایلنا\)](#) اعلام کرد زنی ۶۳ ساله در کوی سعدی اهواز خود را به آتش کشیده است.

همان روز محمدجواد فاطمی، رئیس مرکز تحقیقات پیشگیری از سوختگی، در گفت‌وگویی [فاش کرد](#) سوختگی در ایران هشت برابر متوسط جهانی است.

او با اشاره به آمار سالانه ۰۳ هزار نفره کسانی که دچار سوختگی می‌شوند، گفت: «متأسفانه خودسوزی در کشور ما شایع است. خودسوزی در زنان نیز شایع‌تر است [...] و دلیل سوختگی حدود ۰۱ الی ۵۱ درصد بیماران سوخته که اغلب زنان هستند، خودسوزی است و البته بسیاری از این افراد جان خود را از دست می‌دهند.»

به این ترتیب هر ساله بین سه تا چهار هزار و ۰۰۵ زن خودسوزی می‌کنند.

سه سال پیش و در خرداد سال ۴۹۳۱، در یک [نشست علمی](#) که توسط انجمن جامعه‌شناسان ایران برگزار شد، زهرا حضرتی، یکی از استادان جامعه‌شناسی اعلام کرد زنان ایرانی رتبه اول خودسوزی در خاورمیانه را دارند.

او «ازدواج اجباری یا پیش از موعد، فقر، تجاوزات جنسی و مشکلات روانی» را منجر به خودسوزی دانسته بود.

با اینکه مساله خودسوزی زنان به بحرانی جدی در ایران تبدیل شده، هنوز در این زمینه اقدام عملی مشخصی از سوی نهادهای مسئول صورت نگرفته است. مطالعات دانشگاهی علت خودسوزی گسترده در میان زنان ایرانی را نابرابری‌های گسترده حقوقی و اقتصادی زنان نشان می‌دهند.

بیشتر بخوانید:

[تربیت فقهی کودکان و فراهم شدن زمینه خشونت مجاز](#)

[!بوده باشد "شیشه پیسی" شاید](#)

[قاضی بیشتر با خشونت‌گر همدل است](#)

برای نمونه مطابق مطالعه‌ای که [مجله دانشگاه علوم پزشکی فسا](#) در زمستان سال ۳۹۳۱ منتشر کرد، صدها زنی که بعد از خودسوزی بین سال‌های ۵۸۳۱ تا ۰۹۳۱ به بیمارستان سوختگی قطب‌الدین شیرازی منتقل شده بودند، بالاترین انگیزه اقدام به خودسوزی را اختلافات خانوادگی عنوان کرده بودند.

پژوهشگران این طرح، نتایج حاصل از کار خود را موید این مدعا دانستند که «خشونت فیزیکی و کلامی شوهر» مهم‌ترین عامل خودسوزی زنان است.

مطالعه دیگری که در «[فصل‌نامه دانشکده پرستاری و مامایی](#)» منتشر شد، نشان می‌دهد از جمله علل عمده خودسوزی زنانی که به بیمارستان وابسته به دانشگاه علوم پزشکی ارومیه رجوع کرده‌اند، ازدواج تحمیلی یا فقر اقتصادی و فرهنگی است.

[به کانال تلگرام خانه امن بپیوندید.](#)

درباره وضعیت استان ایلام هم که بیشترین خودسوزی زنان در سطح کشور را دارد، مطالعات فراوانی صورت گرفته و مشابه همین نتایج به دست آمده است.

طبق پژوهشی که [مجله رفاه اجتماعی](#) در سال ۷۹۳۱ منتشر کرد، مهم‌ترین علت خودکشی در ایلام «شرایط نامناسب زندگی» است. این تحقیق نشان می‌دهد الگوی خودکشی در ایران با الگوی کشورهای صنعتی متفاوت بوده و خلاف کشورهای توسعه یافته که پدیده‌ای شهری محسوب می‌شود، در ایران به پدیده‌ای روستایی تبدیل شده است.

مطابق پژوهش‌های انجام شده، یکی از زمینه‌های مهم خودکشی و خودسوزی زنان، نابرابری‌های حقوقی و ناتوانی برای حل مشکلات خانوادگی از مسیر دادگاه است.

در بسیاری از این موارد، زنی که امید ندارد از طریق پیگیری قضایی حقوق خود را به دست آورد، راهی جز نابودی خود نمی‌یابد.

گفت‌وگو درباره نابرابری‌های حقوقی مردان و زنان در ایران کم و بیش جریان دارد و توجه افکار عمومی را جلب کرده است، اما به جز آن، یکی دیگر از عوامل مهم خودکشی زنان، محرومیت‌های اقتصادی و نبود زمینه مشارکت اجتماعی است.

در پژوهشی که [مجله علمی-پژوهشی دانشگاه علوم پزشکی ایلام](#) در سال ۵۹۳۱ منتشر کرد، یکی از پیشنهادهای پژوهشگران برای کاهش این بحران، «حضور اجتماعی زنان در جامعه» و افزایش آگاهی و «داشتن شغل مناسب» برای آنان عنوان شد.

اما از آنجا که این پیشنهادهای برابر سیاست‌های حکومتی و ایدئولوژی رسمی قرار دارد، هیچ‌گاه مورد توجه قرار نگرفته است.

هم افزایش حضور اجتماعی زنان و هم اشتغال آنها همواره مورد انتقاد بخش‌های پرنفوذ حکومت بوده و از ایجاد زمینه برای آن جلوگیری شده است.

گرچه سیاست‌گذاری در این بخش بر عهده دولت بوده و برخی دولت‌های مدعی توسعه انسانی کوشیده‌اند حساب خود را از بخش‌های تدریجاً حاکمیت جدا کنند، اما در نهایت سیاست اصلی حکومت مبنی بر حذف تدریجی زنان از عرصه عمومی اجرا می‌شود.

زمانی آیت‌الله یوسف طباطبایی نژاد، امام جمعه اصفهان گفت: «[فعالیت زنان در مغازه‌ها، اداره‌ها و شرکت‌ها باید ممنوع شود](#)».

طباطبایی نژاد معتقد بود: «این درست نیست که زن شاغل باشد و مرد بیکار. مرد تحقیر می‌شود وقتی که بخواهد از همسر خود پول بگیرد در حالی که زنان از این که شوهرشان از آنها حمایت مالی می‌کنند لذت می‌برند.»

او تأکید داشت کار کردن مردان بر زنان اولویت دارد و از اینکه دولت زمینه کار زنان را فراهم می‌کند ابراز نگرانی کرد.

در اردیبهشت سال ۳۹۳۱ نیز آیت‌الله جعفر سبحانی، از مراجع تقلید ساکن قم [اعلام کرد](#): «اگر آمار جوانان و مردان بیکار در جامعه زیاد شده، به این سبب است که بانوان بیشتر مشاغل را گرفته‌اند و خانه‌ها خالی مانده و فرزندان در پرورشگاه‌ها و شیرخوارگاه‌ها تربیت می‌شوند، در حالی این امر خلاف حکومت و مبنای اسلامی است.»

پیش از او و در سال ۷۸۳۱ [آیت‌الله احمد حنّی](#)، دبیر شورای نگهبان، در نماز جمعه تهران اعلام کرد: «دانشگاهی و دانشجو شدن خانم‌ها» بدبختی ایجاد کرده است.

او گفت: «یعنی درس چند درصد در سلامت زندگی و آرامش زندگی نقش دارد؟ آنچه نقش دارد اخلاق، دین، صبوری و سازگاری است. این مسائل درجه دوم است که مثلاً اگر احیاناً این خانم دکتر بود و آن آقا لیسانس، امکان ندارد آن خانم قبول کند. بدانید که روزگار خود را دارید سیاه می‌کنید و مملکت هم در اثر بالا رفتن سن ازدواج مشکلاتی پیدا می‌کند.»

مشابه این سخنان را آیت‌الله علی خامنه‌ای، رهبر جمهوری اسلامی نیز تا به حال چندین بار گفته است.

او گاه از [تبعیض در زمینه آموزش دختران](#) دفاع کرده و گاه اولویت کار برای زنان را «[خانه‌داری و فرزندآوری](#)» دانسته است.

به این ترتیب سیاست اصلی حکومت و اولویت‌های برنامه‌ریزی در ایران، کاهش فرصت‌های شغلی برای زنان و فشار برای خروج آنان از فعالیت‌های اجتماعی است.

در مهر ماه گذشته [مرکز پژوهش‌های مجلس](#) از «روند معکوس رشد اشتغال زنان و مردان» در ایران خبر داد.

بر اساس این گزارش «علی‌رغم ثبات نسبی افزایش اشتغال در سه سال اخیر، روند افزایش تعداد شاغلان مرد و زن معکوس بوده است. به عبارت دیگر اشتغال زنان در سه سال منتهی به بهار ۷۹۳۱ نسبت به فصل مشابه سال قبل روندی کاهشی و اشتغال مردان روندی افزایشی داشته است.»

همچنین طبق گزارش‌های مرکز آمار ایران، سهم زنان در بازار کار در فاصله سال‌های ۴۸۳۱ تا ۴۹۳۱ حدود ۰۰۵ هزار نفر کم شده است. یعنی به طور متوسط سالانه ۰۵ هزار زن شغل خود را از دست داده‌اند.

حذف زنان از بازار کار و در نتیجه کاهش فعالیت‌های اجتماعی آنان که در دولت محمود احمدی‌نژاد شتاب گرفته بود، در دولت حسن روحانی هم ادامه یافت و نشان داد که این پدیده، ثمره سیاست کلی حکومت ایران است.

به این ترتیب، نه تنها زمینه‌های نابرابری حقوقی زنان همچنان پابرجاست، بلکه پدیده کنار گذاشتن زنان از حوزه عمومی نیز با شتاب در جریان بوده و هست.

با این شرایط، به نظر می‌رسد متأسفانه پدیده خودکشی و خودسوزی گسترده زنان در ایران نیز تا اطلاع ثانوی کاهش نخواهد یافت چرا که هم عوامل حقوقی آن و هم عوامل اجتماعی‌اش پابرجا هستند و حاکمیت نیز از این عوامل حمایت می‌کند.